

De liefde zonder maat

Henk Oddens, beeldhouwer uit Eindhoven in Nederland, is niet aan zijn proefstuk toe wanneer het gaat om plastisch het charisma van Vader Triest uit te drukken. Ter gelegenheid van het tweehonderd jarig bestaan van de Congregatie heeft hij een beeldengroep gemaakt die nu in de hof van Eikenburg in Eindhoven prijkt. In deze beeldengroep zien we Vader Triest met het kruis in de ene hand en met de andere hand liefdevol een arme en een zieke omhelzend. Daarin werd op een kunstvolle wijze de twee dimensies van de liefde die Vader Triest in zijn leven ontwikkelde uitgedrukt: liefde voor God, en vanuit deze goddelijke liefde een onvoorwaardelijke liefde voor de medemens. We zien deze liefde als het ware doorheen de beeldengroep stromen.

We weten dat Henk heel veel tijd besteedde om het charisma van Vader Triest te doorgronden. Zoals een iconenschilder, gedompeld in gebed, maakt hij met ruwe klei een eerste ontwerp waaruit traag maar zeker de definitieve maquette zal groeien vanuit een verdere contemplatie. Na goedkeuring wordt het dan in brons en in ware grootte gegoten. We hadden het genoegen om samen met de toenmalige regionale overste Br. Ton van Heugten dit contemplatieve proces te mogen volgen, en bij iedere ontmoeting was ik getroffen hoe Henk nieuwe dimensies in het charisma van Vader Triest had ontdekt waarmee hij als kunstenaar verder op stap ging.

Toen gedacht werd om in de kapel op Eikenburg een plek te voorzien waar de relikwie van Vader Triest zou worden geplaatst, kwam men opnieuw bij Henk Oddens aankloppen om deze plek kunstzinnig vorm te geven. De ruimte waar een biechtstoel was opgesteld zou dienen als nieuwe devotieplaats en de idee groeide om er met een bas-reliëf het charisma van Vader Triest te evoceren. Het werd opnieuw een langzaam groeiend proces, dat uiteindelijk resulteerde in een zeer geslaagde creatie, en het is rond deze creatie, als echte aanwinst in de iconografie van onze Stichter, dat we bezinnend willen stilstaan.

De liefde zonder maat

Als uitgangspunt werd de zin van de heilige Bernardus genomen: “De maat van de liefde is liefde zonder maat”, vanuit de overtuiging dat deze zin toch wel heel sterk het charisma van Vader Triest weergeeft. Bernardus was ten andere, naast Vincentius a Paulo, één van de grote inspiratoren van Vader Triest. Even werd gedacht om zijn eigen woorden als uitgangspunt te nemen, m.n. “Liefde geeft krachten die de natuur niet kan geven”, maar uiteindelijk werd gekozen voor een deel van de tekst van Bernardus die eigenlijk hetzelfde weergeeft wat Vader Triest zo kernachtig uitdrukte. Want bij Vader Triest zien we juist die mateloosheid in de wijze waarop hij liefde toont aan de armen, de zieken. Men kon nooit tevergeefs beroep doen op zijn liefde, zijn goedheid, zijn dienstbaarheid. De liefde werd het gelaat waarmee hij naar mensen ging, en in het gelaat van zijn menselijke liefde gloorde de goddelijke liefde die zijn ware inspiratiebron was. In Triest werd duidelijk wat het liefdesgebed concreet inhoudt: zich openen voor Gods onvoorwaardelijke, grenzeloze liefde, in gebed een liefdevol antwoord geven op Gods uitnodiging Hem bovenal lief te hebben, en zo vervuld van Gods liefde naar de medemens gaan om aan hem Gods liefde te tonen, om Gods liefde te laten schijnen in de wereld. En voor Triest was dit de wereld van de armen, de zieken, van hen die niet meer als volwaardig mens werden beschouwd in de maatschappij. “Ook aan hen moest het perspectief en de vreugde van de verrijzenis worden medegedeeld”, om het nog maar eens met de woorden van Vader Triest te herhalen.

Het liefdesgebed waartoe we allen worden opgeroepen blijft een overweldigend gegeven, zeker wanneer we horen dat we iedereen moeten liefhebben, zelfs onze vijanden. We worden uitgenodigd onze menselijke liefde te verheffen tot het niveau van de goddelijke liefde, en deze is juist

onvoorwaardelijk, grenzeloos, mateloos. In dat liefhebben zonder uitzondering en zonder begrenzing drukt zich de mateloosheid uit en tegelijk komen we tot de vaststelling, vanuit onze menselijke beperking, dat we nooit ver genoeg kunnen gaan met de medemens lief te hebben. We blijven als het ware steeds onder de maat, want de maat van de liefde is juist liefde zonder maat. Dat heeft ook Vader Triest moeten ervaren, maar hij overkwam de frustratie van steeds onder de maat te moeten blijven door zijn menselijke grens steeds te verleggen, en steeds verder te gaan in zijn beschikbaarheid, in zijn aandacht, in zijn concrete naastenliefde. Daarin gaf hij gestalte aan wat Johannes ons leert: "Ieder die zegt God lief te hebben die hij niet ziet, moet zijn broeder en zuster liefhebben die hij wel ziet" (1 Joh. 4, 21). De concrete medemens wordt als het ware de plaatsvervanger van God om Hem onze liefde te tonen. Wanneer we ons openstellen voor Gods liefde, zullen we geleidelijk aan meer in staat zijn met zijn liefde de medemens lief te hebben en tegelijk in de medemens Gods gelaat te aanschouwen. Het is met zijn grenzeloze liefde dat we onze grenzen steeds verder kunnen verleggen. De intensiteit waarmee Vader Triest de medemens, de arme en de zieke liefhad, was dan ook slechts een afstraling van zijn liefde tot God zelf. We zien voor ons opnieuw het beeld in de hof van Eikenburg, waar Triest met het kruis in de ene hand zijn andere hand uitstrekt naar hen in nood, en dit met een goddelijke liefde.

De levensboom

Laten we nu even verwijlen bij de bas-reliëf die nu prijkt in de kapel van Eikenburg. Daar zien we links een levensboom, met in het centrum de beeltenis van Vader Triest. Inderdaad, hij is niet zelf de levensboom die tot op vandaag verder groeit en goede vruchten draagt, maar hij liet door hem als een boom Gods liefde groeien. Het zijn de sappen van Gods liefde die de boom leven geeft, en Vader Triest is de eerste die er de vruchten van draagt, maar hij hield de vruchten niet voor zichzelf alleen. Hij deelde ze met de armen, de zieken en hen die afgeschreven waren in de maatschappij en hun menselijke waarde verloren hadden. Deze vruchten werden en worden ook mede uitgedragen door de broeders en zusters die hij stichtte, die hij opriep en inspireerde om net zoals hij geworteld te zijn in Gods liefde en zo vruchten van naastenliefde te kunnen schenken aan de wereld. Door zich te plaatsen bij de bron van liefde, die God is, en daar iedere dag opnieuw het levengevend water te putten, werd Vader Triest als het ware dubbel vruchtbaar: hij deelde zijn vruchten van naastenliefde direct aan de armen en de zieken en hij inspireerde anderen om samen met hem vruchtbaar in de wereld te staan.

Met de keuze van de levensboom werd op een symbolische wijze weergegeven dat het charisma van Vader Triest doorheen de tijden verder gaat. En hij blijft ook vandaag dit charisma tekenen, vorm geven, een eigen inkleuring geven. De naastenliefde zoals deze door Vader Triest werd verspreid is uniek en blijft zich samenvatten in de woorden: liefde, medelijden, barmhartigheid en professionaliteit. Alles vloeit voort uit de liefdevolle grondhouding waarmee we naar de medemens gaan, en met liefde kijken we naar zijn lijden, worden we getroffen door zijn lijden, en ontwikkelen we diep medelijden. Medelijden wordt daarmee het hart van de naastenliefde. Maar dit emotioneel medelijden, dit affectief meeleven met het leed van de andere, laten we overvloeien in concrete werken van barmhartigheid, in een effectieve liefde, steeds vanuit de bekommernis de andere zoveel als mogelijk te helpen. En we willen dit doen op een professionele wijze, met een professionaliteit die getekend is door aandacht voor de eigen vorming, een zorg voor een holistische benadering van de mens, een respect voor de medemens die zich uitdrukt in het aanbieden van een verzorgde en gastvrije omgeving en de aandacht voor een aangepaste organisatievorm van onze zorg, onze begeleiding, onze opvoeding. Dit zijn de elementen van caritas eigen stijl die we blijven ontvangen in de leerschool van Vader Triest. En daarom staat zijn beeltenis gegrift in de stam van onze levensboom.

De barmhartige Samaritaan

Wanneer we nu de overstap maken naar het Evangelie, dan komen we onwillekeurig uit bij de parabel van de barmhartige Samaritaan die de icoon mag heten van ons charisma van de caritas. Vader Triest was deze barmhartige Samaritaan in zijn tijd en wij worden blijvend uitgenodigd om Samaritaan te zijn in en met barmhartigheid in onze tijd.

We kennen het verhaal van de barmhartige Samaritaan, dit beklijvend verhaal waarmee Jezus op een meesterlijke wijze het liefdesgebod vlees en bloed gaf. Wat de Samaritaan deed, zo verschillend van de leviet en de priester die hem voorging, wordt het handvest van de caritas: ons openstellen voor de woordeloze vraag om hulp van de vreemde die op onze weg passeert, onze agenda ondergeschikt maken aan de nood van deze onbekende medemens die op ons beroep doet, met de middelen die we hebben op een creatieve wijze proberen die andere te helpen, en daarin zeer ver gaan, de redelijkheid voorbij, inderdaad met een liefde zonder maat.

Op de bas-reliëf zien we de Samaritaan rechtstaand afgebeeld, met een beweging proberend de zieke die neerligt op te tillen. Inderdaad, barmhartigheid is geen neerbuigende aangelegenheid maar eerder optillend. Het gaat er steeds om de menswaardigheid te herstellen, de mens te integreren in de maatschappij, hem opnieuw vollediger mens maken. Iedere ontmoeting met een arme en zieke medemens moet deze mens beter achterlaten, meer mens maken. Teveel werd barmhartigheid gezien als neerbuigend en misschien zelfs betuttelend. We zien dat dit nooit het geval was bij Vader Triest. Was hij niet diegene die de boeien losmaakte van de geesteszieken die gevangen zaten in de kelders van het Gerard Duivelsteen te Gent en hen zo herstelde in hun menswaardigheid? Was hij niet diegene die voor kinderen die omwille van hun beperking als onvolwaardig werden beschouwd, aangepaste opvoeding en opleiding voorzag, en voor hen daarmee de deur opende naar de maatschappij? Triest gaf een nieuw gelaat aan de caritas door de ogen van medemens, ook zijn leidinggevenden in de maatschappij, te openen voor het leed van armen en zieken en hen op hun verantwoordelijkheid te wijzen om net zoals de barmhartige Samaritaan medemens te worden van hen die in nood waren. Want het verhaal van de barmhartige Samaritaan begint met de beperkende vraag wie de naaste is en eindigt met de openbrekende oproep de naaste te worden van iedereen zonder uitzondering. Daarmee blijft de parabel een revolutionair verhaal, een verhaal van alle tijden, dat steeds opnieuw kan en moet worden verteld.

Voortaan wordt het plastisch verteld in de kapel van Eikenburg, en worden we opgeroepen een gewetensonderzoek te doen of we vandaag barmhartig waren zoals de Samaritaan uit het Evangelie.

Met een ezel op de achtergrond

Iemand vroeg me bij de inhuldiging van het bas-reliëf wat die ezel daar kwam doen. Was het om een lege plek te vullen? Dan had men daar toch iets anders kunnen plaatsen.

In het Evangelie komt de ezel dikwijls op de achtergrond aanwezig. Het meest dienstbare dier dat zovele malen Jezus naar een nieuwe bestemming bracht. Het begint reeds bij de geboorte, waarbij Maria gezeten op een ezel naar Betlehem komt en daar het levenslicht schenkt aan Jezus. We zien hem in de kerststallen staan, als diegene die met zijn warme adem het kindje in de kribbe opwarmt. Maar even later is het dezelfde ezel die Jezus in veiligheid moet brengen bij de vlucht naar Egypte. De iconografie geeft ons mooie taferelen van deze vlucht naar Egypte en de rust tijdens de vlucht, en steeds is de ezel van de partij. Wanneer Jezus dan op het einde van zijn openbaar leven terugkeert naar Jeruzalem, neemt hij een ezel om er zijn intrede te doen. Hij, de koning van het heelal, plaatst zichzelf op een ezel, als een teken van zijn ware grootheid in dienstbaarheid. De ezel werd hier het symbool van de kenosis, de totale zelfontlediging waartoe Jezus ons vanuit zijn eigen leven en voorbeeld oproept.

Ook de Samaritaan kwam op een rijdier, en wellicht was het ook een ezel, het klassieke transportmiddel uit die tijd. Hij liet de ezel stilstaan bij de man die daar lag, en de ezel gehoorzaamde

en bleef geduldig wachten tot de man op zijn rug werd gelegd om hem naar de herberg te brengen. De ezel kan hier beschouwd worden als het symbool van de nederigheid, het geduld en de dienstbaarheid. Zijn het geen deugden die zo nauw verbonden zijn met de liefde, of beter, die juist ontstaan en gevoed worden door de liefde.

De ezel is in ieder evangeliieverhaal het instrument van dienstbaarheid. Neen, hij is niet diegene die zichzelf leidt, maar hij laat zich leiden. Ook wij moeten instrumenten worden van dienstbaarheid en we moeten ons daarin laten leiden door God. We zijn instrument in zijn hand, en we moeten goede instrumenten zijn.

Is het oneerbiedig te stellen dat Vader Triest als die ezel was: steeds bereid tot dienstbaarheid, in nederigheid en met veel geduld? Dat hij vooral instrument was in de handen van de Heer, en zich zelf ook slechts als een instrument beschouwde.

Maar Vader Triest was ook die barmhartige Samaritaan, steeds open en bereid te luisteren naar hem of haar die bij hem kwam aankloppen. Vader Triest is voor ons ook die levensboom, die met zijn charisma de sappen van Gods liefde in daden van concrete naastenliefde transformeerde. Het is deze levensboom die we in het klein nog eens zien naast de ezel, of beter waaronder de ezel wacht om zijn volgende opdracht te vervullen. Het is alsof we door de beeldhouwer uitgenodigd worden als die ezel te schuilen en te blijven schuilen onder die levensboom om er steeds opnieuw kracht op te doen en van daaruit naar de medemens te gaan, om zijn lasten op onze rug te nemen, en in die medemens Jezus zelf op onze rug te nemen, naar Bethlehem, naar Egypte, naar Jeruzalem en naar alle plaatsen waar we door Gods hand worden geleid.

Br. René Stockman